

VYSOKÁ ŠKOLA POLYTECHNICKÁ JIHLAVA

Katedra ekonomických studií

Sociální pojištění v systému sociálního zabezpečení

Bakalářská práce

Autor: Viktoriya Tomash

Vedoucí práce: Ing. Lenka Lízalová, Ph.D.

Jihlava 2018

Vysoká škola
polytechnická
Jihlava

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Autor práce:	Viktoriya Tomash
Studijní program:	Ekonomika a management
Obor:	Finance a řízení
Název práce:	Sociální pojištění v systému sociálního zabezpečení
Cíl práce:	Cílem práce je deskripce nastavení systému sociálního zabezpečení v podmínkách ČR. Na modelové rodině budou popsány životní situace, ve kterých jednotliví členové mohou nárokovat dávky poskytované ze systému sociálního zabezpečení. Tyto situace budou analyzovány a bude podáno doporučení k optimalizaci čerpání dávek z pohledu každého člena modelové rodiny.

Ing. Lenka Lízalová, Ph.D.
vedoucí bakalářské práce

Ing. Martina Kuncová, Ph.D.
vedoucí katedry
Katedra ekonomických studií

Anotace

V této práci jsem se zaměřila na sociální pojištění, které pomocí svých dílčích pojistných systémů zabezpečuje občany v nepříznivých sociálních situacích, a to v době kdy tyto situace nastanou.

Klíčová slova

Sociální zabezpečení, sociální pojištění, nemocenské pojištění, důchodové pojištění, nemocenské dávky, důchodové dávky.

Annotation

In this work, I focused on social insurance, which by means of its partial insurance system provides citizens in unfavorable social situations at the time when these situations occur.

Keywords

Social security, social insurance, sickness insurance, pension insurance, sickness benefit, pension benefit.

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat své vedoucí bakalářské práce paní Ing. Lence Lízalové, Ph.D. za odborné vedení a pomoc při vytváření této práce. Dále bych ráda poděkovala paní Ing. Veselé z Krajského úřadu práce v Jihlavě a zaměstnancům Okresní správy sociálního zabezpečení v Jihlavě, zejména panu řediteli Ing. Obůrkovi a také panu Noskovi, Dis., kteří byli ochotni zodpovědět mé dotazy.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je původní a zpracoval/a jsem ji samostatně. Prohlašuji, že citace použitých pramenů je úplná, že jsem v práci neporušil/a autorská práva (ve smyslu zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, v platném znění, dále též „AZ“).

Souhlasím s umístěním bakalářské práce v knihovně VŠPJ a s jejím užitím k výuce nebo k vlastní vnitřní potřebě VŠPJ.

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje **AZ**, zejména § 60 (školní dílo).

Beru na vědomí, že VŠPJ má právo na uzavření licenční smlouvy o užití mé bakalářské práce a prohlašuji, že **s o u h l a s í m** s případným užitím mé bakalářské práce (prodej, zapůjčení apod.).

Jsem si vědom/a toho, že užít své bakalářské práce či poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠPJ, která má právo ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, vynaložených vysokou školou na vytvoření díla (až do jejich skutečné výše), z výdělku dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence.

V Jihlavě dne 4. května 2018

.....

Podpis

Obsah

Úvod.....	7
Teoretická část	9
1. Sociální zabezpečení.....	9
2. Sociální pojištění.....	10
2.1. Nemocenské pojištění	12
2.1.1. Povinná účast na pojištění.....	12
2.1.2. Dobrovolná účast na nemocenském pojištění (OSVČ)	14
2.1.3. Dávky nemocenského pojištění	14
2.2. Důchodové pojištění.....	19
2.2.1. Povinná účast na důchodovém pojištění.....	20
2.2.2. Dobrovolná účast na důchodovém pojištění.....	21
2.2.3. Dávky důchodového pojištění	23
Praktická část	29
3. Představení modelové rodiny.....	29
3.1. Nemocenské dávky	31
3.2. Peněžitá pomoc v mateřství	33
3.3. Rodičovský příspěvek	35
3.4. Sirotčí důchod	37
3.5. Vdovecký důchod.....	38
3.6. Starobní důchod	38
Konečné zhodnocení.....	41
Závěr	43
Seznam použité literatury	44

Úvod

Toto téma bakalářské práce jsem si vybrala z důvodu, že se týká každého občana a je dobré znát, ve kterých životních situacích můžeme spoléhat na pomoc od státu.

Aby stát mohl pomáhat svým občanům, má vytvořený systém sociálního zabezpečení, který jim poskytuje pomoc při nejrůznějších sociálních událostech, skrze několik sociálních systémů. Ve své bakalářské práci popisuji jeden z těchto systémů, kterým je sociální pojištění. Sociální pojištění zahrnuje nemocenské, důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti. Správně by se každý člověk měl umět postarat sám o sebe, zajistit si stálý příjem, bydlení, stravování atd. Při obtížnějších situacích by měla každému jedinci napomáhat jeho rodina a blízcí příbuzní. Ve skutečném životě to tak ale nemusí být a stát nemůže spoléhat na každého občana jako na zodpovědnou osobu, je totiž možné že někteří občané mohou být lehkomyšní a nemyslet na svou budoucnost. Proto stát zavedl, že každý člověk musí povinně odpovídat za svou bližší nebo vzdálenější budoucnost, pomocí odvádění části ze svého příjmu.

Pro snadnější pochopení problematiky tématu své bakalářské práce jsem v teoretické části popsala systém sociálního zabezpečení a na něj navazující systém sociálního pojištění. Dále jsem popsala jednotlivé součásti systému sociálního pojištění, kterými jsou nemocenské a důchodové pojištění. Ke každé z těchto součástí jsem uvedla, kdo se musí povinně účastnit pojištění a kdo dobrovolně. Následně jsem rozepsala jednotlivé dávky, které se poskytují občanům v nejrůznějších životních situacích. Také jsem se rozhodla popsat rodičovský příspěvek, jelikož navazuje na peněžitou pomoc v mateřství a v podmínkách České republiky je mimořádně štědrý.

V praktické části jsem si pro lepší orientaci ve všech možných dávkách a příspěvcích namodelovala jednu konkrétní rodinu, kde se každý člen setkává s některou ze sociálních situací. Pomocí výpočtů jsem znázornila výše dávek, které občanům stát v určité situaci přispívá. V každé dávce, či příspěvku se částky liší. Pro získání nároku na dávku je potřeba splnit zákonem stanovené podmínky.

Nakonec bych se chtěla zmínit o cíli své bakalářské práce. Cílem této bakalářské práce je popis nastavení systému sociálního zabezpečení v České republice. Všechny možné příklady životních situací z tohoto systému jsou znázorněny v příkladech na konkrétním

členovi modelové rodiny. Dle znázorněných příkladů je možné si představit výše dávek a příspěvků od státu, a také si to zkusit vypočítat. Nakonec ke každému příkladu jsem napsala zhodnocení a doporučení pro konkrétní osobu, zda splnila všechny potřebné podmínky, anebo měla postupovat jinak, také na co si dávat pozor při vyřizování dávek.

Teoretická část

1. Sociální zabezpečení

Sociální zabezpečení je nástrojem sociální politiky, která neustále usiluje o změnu, udržení a správné fungování svého sociálního systému.

Sociální zabezpečení se realizuje zpravidla pomocí zdravotního a sociálního pojištění občanů, také pomocí státní podpory a sociální pomoci. Tato pomoc zahrnuje peněžité a věcné dávky a také služby, které spočívají ve:

- „*státním donucení subjektů ke konání (povinné pojištění)*;
- *vlastní činnosti státu (podpora, pomoc či služby)*;
- *státní podpoře činnosti jiných subjektů.*“ (Vilém Kahoun a kolektiv, 2009, str. 25).

Základními cíli sociálního zabezpečení jsou:

- „*regulace odpovědnosti osob za jejich budoucnost (povinné pojistné systémy)*;
- *stanovení míry a forem sociální solidarity (povinný či dobrovolný transfer prostředků skrze daňovou soustavu nebo sponzorováním)*;
- *prosazování a ochrana sociálních práv, obsažených především v člancích 22 až 25 Všeobecné deklarace lidských práv.*“ (Vilém Kahoun a kolektiv, 2009, str. 26).

Podle Viléma Kahouna (2009) v systému sociálního zabezpečení rozlišujeme pojem *princip subsidiarity*, který popisuje tři základní kroky. V první řadě se musí každý člověk umět postarat sám o sebe (schopnost výdělků, stravování, zajištění bydlení a také spoření do budoucnosti apod.). Když se člověk ocitne v obtížné situaci a není schopen se sám rozumně a objektivně rozhodovat měla by mu pomoci rodina a blízcí příbuzní. Může se jednat o finanční pomoc, poskytnutí ošetřování, výpomoc při hledání práce, ale také vytvořit pro svého blízkého pocit bezpečí. Pokud ani příbuzní a rodina nemohou pomoci, tak by měl zasáhnout stát a svými dávkami přispět občanům ke zvládnutí sociálních situací, se kterými se setkají. Nejde však spoléhat na chování každého jedince, každý je povahově zcela jiný, někdo se stará o svou budoucnost, vytváří si úspory a přemýšlí, jak si usnadnit život, jiní naopak mohou být lehkomyšlní a neuvědomovat si nebezpečí z nezabezpečení své budoucnosti. Proto stát zavedl, že každý člověk povinně odpovídá za svou bližší nebo vzdálenější budoucnost.

„Sociální zabezpečení poskytuje pomoc lidem v případě:

- *nemoci;*
- *nezaměstnanosti;*
- *zdravotního poškození a invalidity;*
- *pracovního úrazu a nemoci z povolání;*
- *stáří;*
- *těhotenství a mateřství;*
- *rodičovství;*
- *úmrtí živitele.*

Pomoc při uvedených sociálních událostech se poskytuje skrze konkrétní sociální systémy, k nimž patří:

- *sociální pojištění;*
- *sociální zaopatření (podpora);*
- *sociální pomoc;*
- *sociální služby“ (Vilém Kahoun a kolektiv, 2009, str. 25-27).*

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřila na jeden konkrétní sociální systém, který je zároveň nástrojem k řešení nepříznivých sociálních situací, a to na sociální pojištění.

2. Sociální pojištění

Sociální pojištění je systém, který zabezpečuje občany v nepříznivých sociálních situacích, a to v době kdy tyto negativní situace nastanou. *„Sociální pojištění je výrazem sociální odpovědnosti občanů k sobě a své rodině.“* (Vilém Kahoun a kolektiv, 2009, str. 88). Nejedná se o dobrovolnou aktivitu, lidé jsou povinni odvádět sociální pojištění. Každý člověk sám předvídá budoucí možné sociální události, které se mu mohou přihodit, a proto odvádí sociální pojištění ze svého příjmu. Rozlišujeme základní a doplňkové pojistné systémy.

„Systém sociálního pojištění zahrnuje tyto dílčí pojistné systémy:

- *nemocenské pojištění;*
- *úrazové pojištění;*
- *pojištění v mateřské;*
- *rodinné přídavky;*

- *zdravotní pojištění;*
- *pojištění ve stáří;*
- *pojištění při invaliditě;*
- *pojištění při ztrátě živitele;*
- *pojištění v nezaměstnanosti.*“ (Vilém Kahoun a kolektiv, 2009, str. 27).

V systému sociálního pojištění rozlišujeme krátkodobé a dlouhodobé sociální situace, na které se může člověk dopředu připravit a pojistit se. Při některých sociálních situacích jako jsou např. stáří, ovdovění, osiřetí a invalidita, lze přijít o svůj výdělek, ale také o schopnost si zajistit nový zdroj příjmu. Tyto negativní situace vyžadují poskytování dlouhodobých dávek, které jsou:

- starobní důchod;
- invalidní důchod;
- vdovský nebo vdovecký důchod;
- sirotčí důchod.

Při sociálních situacích jako jsou dočasná pracovní neschopnost, karanténa, ošetřování člena rodiny nebo dítěte mladšího 10 let, těhotenství a mateřství je za potřeby krátkodobého zabezpečení. Toto krátkodobé zabezpečení se poskytuje ve formě:

- nemocenských dávek;
- ošetřovného;
- peněžité pomoci v mateřství;
- vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství.

Systém je financován z pojistného na sociální zabezpečení, které podle předem stanovených podmínek platí zaměstnanci, jejich zaměstnavatelé a také osoby samostatně výdělečně činné (Vilém Kahoun a kolektiv, 2009).

Sociální pojištění zahrnuje:

- nemocenské pojištění;
- důchodové pojištění;
- příspěvek na státní politiku zaměstnanosti (Anna Arnoldová, 2012).

2.1. Nemocenské pojištění

Jednou z nejdůležitějších součástí sociálního zabezpečení je nemocenské pojištění, spolu s důchodovým pojištěním vytváří systém sociálního pojištění. Nemocenské pojištění vzniká při splnění podmínek stanovených zákonem přímo ze zákona podobně jako peněžitá plnění daného pojištění (Vilém Kahoun a kolektiv, 2009).

„Nemocenské pojištění je upraveno zákonem č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Pojistné na nemocenské pojištění upravuje zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti.“ (Slovník sociálního zabezpečení, 2015, str. 42).

O finanční zabezpečení osob zúčastněných v pojistném systému se stará nemocenské pojištění, a to při událostech jako jsou například: mateřství, péče o dítě, ošetřování člena rodiny, těhotenství, ale také při krátkodobé ztrátě příjmu z důvodů úrazu, nemoci a karantény. U zaměstnanců účast na nemocenském pojištění vzniká ze zákona a každý zaměstnaný člověk je povinen se tohoto pojištění zúčastnit. Nemocenské pojištění se zakládá na pojistném systému. Osoby zúčastněné nemocenského pojištění jsou povinny odvádět do pojistného systému část svého výdělku, aby si zajistili budoucí vyplácení dávek z důvodů sociálních událostí zmíněných výše. V případech osob samostatně výdělečně činných je účast na nemocenském pojištění dobrovolná (Slovník sociálního zabezpečení, 2015).

Jak už jsem se zmínila v předchozí kapitole z nemocenského pojištění se vyplácejí čtyři peněžité dávky: nemocenské, peněžitá pomoc v mateřství, ošetrovné a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství. Tyto dávky se vyplácejí při krátkodobých sociálních situacích.

2.1.1. Povinná účast na pojištění

Pro zaměstnance, kteří splňují podmínky účasti na pojištění, je jejich účast na tomto pojištění povinná. Podle zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění je zaměstnancem osoba v době konání práce a jestliže této osobě v zaměstnání plynou anebo by mohly plynout příjmy ze závislé činnosti, které jsou předmětem daně z příjmu a nejsou od této daně osvobozeny. Za skutečné zaměstnance jsou považovány:

1. zaměstnanci s uzavřenou pracovní smlouvou;

2. členové Policie České republiky, Hasičského záchranného sboru České republiky, Celní správy České republiky, Generální inspekce bezpečnostních sborů, Vězeňské služby České republiky a další státní příslušníci;
3. státní zaměstnanci;
4. členové družstva, kteří vykonávají pro družstvo práci mimo znění pracovní smlouvy;
5. zaměstnanci vykonávající práci na základě dohody o pracovní činnosti nebo dohody o provedení práce;
6. zaměstnanci, kteří uzavřeli smlouvu na základě cizích právních předpisů;
7. soudci;
8. zastupitelé územních samosprávných celků, městských částí a odvodů územně členěných statutárních měst a města Prahy (kteří jsou pro výkon práce uvolněni anebo, kteří před nástupem do dané funkce nebyli v pracovním poměru);
9. poslanci Poslanecké sněmovny a senátoři Parlamentu ČR;
10. prezident a viceprezident České republiky, členové vlády a členové Nejvyššího kontrolního úřadu, členové Rady pro rozhlasové a televizní vysílání a Rady Českého telekomunikačního úřadu, předseda Energetického regulačního úřadu, členové Rady Ústavu pro studium totalitních režimů, finanční arbitr a jeho zástupce, a také Veřejný ochránce práv a jeho zástupce;
11. osoby, které jsou dle zvláštního zákona zvoleny do funkce hlavního vedoucího správního úřadu, popřípadě do funkce zástupce, a nevznikl jim pracovní poměr, a také osoby, které mimo své zaměstnání vykonávají veřejnou funkci (jestliže se zákoník práce vztahuje na jejich pracovní vztah);
12. dobrovolní pracovníci pečovatelské služby;
13. osoby, které mohou vykonávat pěstounskou péči (pokud se jim vyplácí odměna pěstouna) a osoby již pečující o dítě;
14. odsouzení ve výkonu trestu odnětí svobody a osoby ve vazbě zařazené do práce;
15. osoby vázané v pracovním poměru, na který nevznikl nárok, protože nebyly splněny podmínky stanovené pracovněprávními předpisy pro jeho vznik;
16. osoby vykonávající práci mimo pracovněprávní vztah pro společnosti jako společnosti s ručením omezeným, komanditní společnosti a obecné prospěšné společnosti;
17. prokuristé;
18. členové kolektivních orgánů právnické osoby;

19. likvidátoři;
20. vedoucí členských poboček firem a podniků, jejichž místo pro výkon práce je trvale v České republice;
21. zaměstnanci pověřené vedením na základě smluvního zastoupení;
22. fyzické osoby neuvedené v bodech č.1 až 21 s výjimkou zastupitelů územních samosprávných celků, městských částí a odvodů územně členěných statutárních měst a města Prahy, kteří nejsou pro výkon práce uvolnění (Slovník sociálního zabezpečení, 2015).

2.1.2. Dobrovolná účast na nemocenském pojištění (OSVČ)

Osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ) se mohou dobrovolně podílet na nemocenském pojištění a také se sami mohou rozhodnout, zda se k tomuto pojištění přihlásí. Pokud se chce osoba samostatně výdělečně činná k pojištění přihlásit, musí splnit podmínku při výkonu svého podnikání na území České republiky a podat tiskopis s přihláškou k pojištění. Nemocenské pojištění pro OSVČ vzniká nejdříve dnem podání žádosti, nebo také datem, které je uvedeno v přihlášce. V případě, že nastanou situace jako: nezaplacení pojistného v požadované výši či době, že osoba nastoupí do výkonu trestu odnětí svobody, ukončí výdělečnou činnost, zanikne její oprávnění k podnikání anebo se odhlásí z pojištění, tak tímto účast na nemocenském pojištění zaniká. Nemocenské pojištění poskytuje pro OSVČ dvě dávky, a to nemocenské a peněžitou pomoc v mateřství. Čerpání nemocenské dávky je stanoveno od 15. dne trvání pracovní neschopnosti. „Osoba samostatně výdělečně činná, která je účastna nemocenského pojištění, je povinna platit pojistné na nemocenské pojištění na jednotlivé kalendářní měsíce. Výše pojistné sazby na nemocenské pojištění je 2,3 % z měsíčního základu. Do určité míry se může osoba samostatně výdělečně činná rozhodnout, v jaké výši se pojistí.“ (Slovník sociálního zabezpečení, 2015, str. 15).

2.1.3. Dávky nemocenského pojištění

Z nemocenského pojištění se zaměstnancům poskytují čtyři peněžité dávky, které se vyplácejí za kalendářní dny. Všechny dávky, které patří k nemocenskému pojištění, vyplácí Okresní správa sociálního zabezpečení (OSSZ).

I. Nemocenské dávky

Tyto dávky jsou považovány za nejčastější. Nemocenská je závaznou a opakující se peněžitou dávkou. Účelem nemocenského je vytvoření přijatelných ekonomických podmínek pro osobu neschopnou k práci (Milan Gavlas, Zdeňka Gregorová, 2000).

Pro získání nároku na nemocenské dávky je zapotřebí splnit dané podmínky, kterými jsou:

- „*existence pojistného vztahu nebo ochranné doby (zde je ovšem třeba podotknout, že vznik nároku na nemocenské je vázán na existenci pojistného poměru, avšak jeho další trvání již ne)*;
- *dočasná pracovní neschopnost*;
- *ztráta výdělku*;
- *příčinná souvislost mezi dočasnou pracovní neschopností a ztrátou výdělku.*“ (Milan Gavlas, Zdeňka Gregorová, 2000, str. 172).

Výše dávky se stanoví z denního vyměřovacího základu, který se vypočítá ze započitatelného příjmu, jako mzda (plat), příjem z pronájmu, podnikání, veškeré příjmy ze zahraničí a ostatní. Všechny tyto příjmy se započítávají do základu pro stanovení pojistného na sociální zabezpečení. Neredukovaný denní vyměřovací základ se vypočítá tak, že celkový roční čistý výdělek se vydělí počtem dnů v roce. Dále se provede redukce tohoto vyměřovacího základu, a to pomocí redukčních hranic.

Podle sdělení MPSV č.349/2017 Sb., ze dne 13.10.2017 byly vyhlášeny výše redukčních hranic pro úpravu denního vyměřovacího základu platných v roce 2018:

- „*první redukční hranice pro úpravu denního vyměřovacího základu činí 1 000 Kč*;
- *druhá redukční hranice pro úpravu denního vyměřovacího základu činí 1 499 Kč*;
- *třetí redukční hranice pro úpravu denního vyměřovacího základu činí 2 998 Kč.*“ (ČSSZ, 2017).

II. Ošetřovné

Nárok na ošetřovné mají zaměstnanci, kteří nemohou pokračovat v pracovním nasazení z důvodu ošetřování nemocného člena domácnosti, nebo ošetřování dítěte, které nemůže navštěvovat dětské zařízení z důvodu nařízené karantény pro toto dítě. Nárok na ošetřovné také vzniká v případech péče o zdravé dítě mladší 10 let, a to z důvodu uzavření

škol, školek a jiných dětských zařízení, způsobeného nepředvídatelnými situacemi jako epidemie, požár, a tak dál (ČSSZ, nemocenské dávky ošetrovné, 2018).

Pro obdržení nároku na ošetrovné je potřeba splnit podmínku, že ošetrovaná osoba žije se svým ošetrovatelem v domácnosti. Výjimkou z této podmínky je, že rodič, který nežije ve společné domácnosti s dítětem, z důvodu rozvodu a svěřením dítěte do střídavé nebo společné péče, má nárok na ošetrovné. Doba podpory začíná prvním dnem ošetrování a trvá nejdéle 9 kalendářních dnů. Pokud zaměstnanec žije sám a má v péči alespoň jedno dítě do 16 let, které stále studuje, tak délka podpůrné doby trvá maximálně 16 kalendářních dnů.

„Výše ošetrovného od prvního kalendářního dne činí 60 % redukovaného denního vyměřovacího základu za kalendářní den.“ (ČSSZ, nemocenské dávky ošetrovné, 2018). Pro výpočet ošetrovného potřebujeme zjistit denní vyměřovací základ a jeho redukci, který se vypočítá stejně jako u výpočtu nemocenského. Některé pojištěné osoby nemají na ošetrovné nárok, z důvodu druhu vykonávané činnosti, např. zaměstnání na základě DPP nebo DPČ, vykonávání práce malého rozsahu a lidé pracující z domova. Nárok na ošetrovné také nemají zaměstnanci při dočasné pracovní neschopnosti, a to konkrétně během prvních 14 kalendářních dnů.

III. Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství

Na vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství (dále jen VPTM) mají nárok zaměstnankyně, které z důvodu těhotenství nebo mateřství byly dočasně převedeny na jinou pracovní pozici, kde mají menší příjem. Tyto dávky se poskytují:

- „*těhotné zaměstnankyni;*
- *zaměstnankyni do konce 9. měsíce po porodu;*
- *zaměstnankyni, která kojí*“ (ČSSZ, nemocenské dávky VPTM, 2018).

Tento vyrovnávací příspěvek, se vyplácí za každý kalendářní den, během něhož byla zaměstnankyně přeložena na jinou pracovní pozici. Pracovní pozice může být změněna z důvodu ohrožení zdraví ženy a také zdraví dítěte. Příspěvek u těhotných zaměstnankyň se poskytuje nejdéle do začátku 6. týdne před očekávaným termínem porodu. V případě ohrožení mateřství nebo ohrožení schopnosti kojit se příspěvek poskytuje nejdéle do konce 9. měsíce po narození dítěte anebo po dobu kojení.

Výši VPTM lze vypočítat rozdílem denního vyměřovacího základu po jeho zredukování zjištěného k datu převedení zaměstnankyně na jinou pracovní pozici a průměru započitatelných příjmů za jeden kalendářní den jednotlivých měsíců po jejím přeložení. U stanovení denního vyměřovacího základu a jeho redukci postupujeme stejně jako při vypočítávání peněžité pomoci v mateřství (což je znázorněno v bodě IV.).

Príspevek v těhotenství a mateřství se nevyplácí, pokud zaměstnankyně během převedení na jinou pracovní pozici:

- „byla v dočasné pracovní neschopnosti či karanténě,
- čerpala mateřskou či rodičovskou dovolenou,
- ošetřovala dítě mladší 10 let nebo o ně pečovala či ošetřovala jiného člena domácnosti,
- čerpala pracovní volno bez náhrady příjmu nebo služební volno, za které nebyl poskytnut příjem nebo plat,
- měla neomluvenou nepřítomnost v práci či byla účastna stávky.“ (ČSSZ, nemocenské dávky VPTM, 2018).

Zaměstnankyně, které vykonávají práci na dohodu o pracovní činnosti nebo dohodu o provedení práce nemají nárok na vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství.

IV. Peněžité pomoc v mateřství

Při mateřské dovolené dávka peněžité pomoci v mateřství pomáhá matkám a nahrazuje jejich příjem. Budoucí matka má možnost začít čerpat příspěvek nejdříve od osmého týdne a nejpozději od začátku šestého týdne před očekávaným termínem porodu. Délka doby poskytování mateřského příspěvku je 28 týdnů. První podmínkou nároku na tuto dávku je účast na pojištění v době nástupu na mateřskou. Může se stát, že matka dítěte si den nástupu na PPM neurčí, pak se dnem nástupu stává začátek šestého týdne před očekávaným termínem porodu. Existuje pojem jako ochranná lhůta, která umožňuje ženám získat nárok na dávku, když nastoupí na PPM po skončení pojištění. Ochranná lhůta u žen, kterým skončilo pojištění v době těhotenství činí 180 kalendářních dnů ode dne zániku pojištění. Jestliže pojištění trvalo kratší dobu, tak ochranná lhůta činí jen počet dnů délky pojištění. Druhou podmínkou nároku na peněžitou pomoc v mateřství je účast na nemocenském pojištění minimálně 270 kalendářních dní za poslední dva roky před nástupem na mateřskou.

„Do doby účasti na nemocenském pojištění se pro nárok na PPM započítává:

- doba studia na střední, vyšší odborné nebo vysoké škole nebo na konzervatoři považovaná za soustavnou přípravu na budoucí povolání pro účely důchodového pojištění, jestliže toto studium bylo úspěšně ukončeno,*
- a doba pobírání invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně, pokud byl tento důchod odňat a zároveň po odnětí tohoto důchodu vznikla, popř. dále trvala pojištěná činnost, za předpokladu, že se výše uvedené doby nekryjí s pojištěnou činností.“ (ČSSZ, dávky nemocenského pojištění, 2018).*

Výše peněžité pomoci v mateřství za kalendářní den činí 70 % redukovaného denního vyměřovacího základu. Denní vyměřovací základ se vypočítá z veškerých příjmů (ze kterých se odvádí pojištění na sociální zabezpečení). Většinou se jedná o úhrn hrubé mzdy za období 12 kalendářních měsíců, před kalendářním měsícem, který považujeme za měsíc nástupu na mateřskou dovolenou. Příjmy se dělí počtem dnů, které byly započteny za posledních 12 kalendářních měsíců. Následně se provede redukce denního vyměřovacího základu. Jsou stanovené tři redukční hranice.

První redukční hranice činí 1 000,- Kč, do této částky se z denního vyměřovacího základu počítá 100 %. Druhá redukční hranice činí 1 499,- Kč, v tomto případě se počítá 60 % z vyměřovacího základu, poslední redukční hranice činí 2 998,- Kč do této částky se počítá 30 % a k částce nad tuto hranici se nepřihlíží (ČSSZ, peněžitá pomoc v mateřství, 2018).

V další části jsem se rozhodla popsat rodičovský příspěvek, jelikož navazuje na peněžitou pomoc v mateřství.

V. Rodičovský příspěvek

Rodič starající se osobně o své nejmladší dítě řádně po celý kalendářní měsíc, každý den a pečuje o něj má nárok na rodičovský příspěvek, a to do vyčerpání částky 220 000,- Kč, nejdéle však do 4. roku dítěte. Od 1.1.2018 byla zrušena maximální horní hranice měsíční částky čerpání rodičovského příspěvku, která dříve činila 11 500,- Kč. Částku lze volit až do plné výše 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu jednoho z rodičů ke dni narození nejmladšího dítěte (Materiály úřadu práce České republiky, 2018).

Jestliže jsou v rodině nejmladším dítětem například narozená dvojčata, je možnost vyčerpat celkovou částku příspěvku až 330 000,- Kč. V tomto případě výše rodičovského

příspěvku je možné volit až do 1,5násobku 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu jednoho z rodičů. Pokud se podaří stanovit denní vyměřovací základ u obou rodičů, tak se bere v úvahu ten vyšší, i když rodič s vyšším denním vyměřovacím základem o příspěvek nežádal a ani ho nebude pobírat. Jestliže nejde stanovit denní vyměřovací základ anebo 70 % jeho 30násobku nedosáhne na částku 7 600,- Kč ani u jednoho z rodičů, tak si mohou rodiče navolit výši rodičovského příspěvku jen do této částky. V případě narození dvojčat nebo více dětí, které byly narozeny současně, je částka 11 400,- Kč. Možnost měnit částku rodičovského příspěvku je jednou za čtvrt roku.

„Podmínkou nároku na rodičovský příspěvek je, že dítě mladší 2 let navštěvuje jesle, mateřskou školu nebo jiné zařízení pro děti předškolního věku v rozsahu nepřevyšujícím 46 hodin v kalendářním měsíci. Dítě může navštěvovat léčebně rehabilitační zařízení nebo jesle, mateřskou školu nebo obdobné zařízení pro zdravotně postižené předškolní děti v rozsahu nepřevyšujícím 4 hodiny denně. Dítě zdravotně postižené může navštěvovat jesle, mateřskou školu nebo obdobné zařízení pro děti předškolního věku v rozsahu nepřevyšujícím 6 hodin denně. Dítě, jehož osamělý rodič nebo oba rodiče jsou závislí na pomoci jiné osoby ve stupni III nebo IV, může navštěvovat jesle, mateřskou školu nebo obdobné zařízení pro děti předškolního věku v rozsahu nepřevyšujícím 4 hodiny denně. U dítěte, které dovršilo 2 roky věku, není docházka do zařízení omezena.“ (MPVS, rodičovský příspěvek, 2018).

Příjmy osoby pobírající příspěvek nejsou sledovány. Pokud rodič zajistí péči o své dítě jinou zletilou osobou, je možnost vylepšit sociální zázemí pro rodinu dodatečným výdělkem.

2.2. Důchodové pojištění

„Důchodové pojištění tvoří spolu s nemocenským pojištěním součást sociálního zabezpečení ve smyslu zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení ve znění pozdějších předpisů.“ (ČSSZ, důchodové pojištění, 2018). Toto pojištění je upraveno zákonem č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

Osoby, které se účastní důchodového pojištění, jsou zabezpečeny v sociálních situacích jako například invalidita, stáří a úmrtí živitele.

Důchodové pojištění je financováno státem, který z pojistného na důchodové pojištění vyplácí 4 peněžitě dávky:

- starobní důchod;
- invalidní důchod;
- sirotčí důchod;
- vdovský a vdovecký důchod.

Výši důchodové dávky vypočítají zaměstnanci České správy sociálního zabezpečení. „V zákonem stanovených případech rozhodují o dávkách důchodového pojištění příslušné orgány Ministerstva obrany, Ministerstva vnitra nebo Ministerstva spravedlnosti.“ (ČSSZ, dávky důchodového pojištění, 2018).

2.2.1. Povinná účast na důchodovém pojištění

„Podmínky účasti zaměstnanců a dalších skupin osob vykonávajících pracovní nebo obdobnou činnost na důchodovém pojištění upravuje zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.“ (ČSSZ, účast na důchodovém pojištění, 2018). Na důchodovém pojištění jsou povinně zúčastněny osoby výdělečně činné, a to při splnění stanovených podmínek. Za takové osoby považujeme:

1. zaměstnance s uzavřenou pracovní smlouvou;
2. členy Policie České republiky, Hasičského záchranného sboru České republiky, Celní správy České republiky, Generální inspekce bezpečnostních sborů, Vězeňské služby České republiky a další státní příslušníci;
3. členy družstva, kteří vykonávají pro družstvo práci mimo znění pracovní smlouvy;
4. osoby, které jsou dle zvláštního zákona zvoleny do funkce hlavního vedoucího správního úřadu, popřípadě do funkce zástupce, a nevznikl jim pracovní poměr, a také osoby, které mimo své zaměstnání vykonávají veřejnou funkci (jestliže se zákoník práce vztahuje na jejich pracovní vztah);
5. zaměstnance vykonávající práci na základě dohody o pracovní činnosti;
6. zaměstnance vykonávající práci na základě dohody o provedení práce (pokud v kalendářním měsíci obdrželi příjem vyšší než 10 000,- Kč);
7. soudce;

8. zastupitele územních samosprávných celků, městských částí a odvodů územně členěných statutárních měst a města Prahy (kteří jsou pro výkon práce uvolněni anebo, kteří před nástupem do dané funkce nebyli v pracovním poměru);
9. poslance Poslanecké sněmovny a senátory Parlamentu ČR;
10. prezidenta a viceprezidenta České republiky, členy vlády a členy Nejvyššího kontrolního úřadu, členy Rady pro rozhlasové a televizní vysílání a Rady Českého telekomunikačního úřadu, předsedu Energetického regulačního úřadu, členy Rady Ústavu pro studium totalitních režimů, finančního arbitra a jeho zástupce, a také Veřejný ochránce práv a jeho zástupce;
11. osoby, které mohou vykonávat pěstounskou péči (pokud se jim vyplácí odměna pěstouna) a osoby již pečující o dítě;
12. odsouzené ve výkonu trestu odnětí svobody a osoby ve vazbě zařazené do práce;
13. zaměstnance v pracovním poměru uzavřeném dle cizích právních předpisů;
14. osoby vykonávající práci mimo pracovněprávní vztah pro společnosti jako společnosti s ručením omezeným, komanditní společnosti a obecné prospěšné společnosti;
15. prokuristy;
16. členy kolektivních orgánů právnické osoby;
17. likvidátory;
18. vedoucí členských poboček firem a podniků, jejichž místo pro výkon práce je trvale v České republice;
19. zaměstnance pověřené vedením na základě smluvního zastoupení (ČSSZ, účast na důchodovém pojištění, 2018).

Dobu pojištění lze prokázat pomocí evidenčních listů důchodového pojištění od zaměstnavatele.

2.2.2. Dobrovolná účast na důchodovém pojištění

V České republice je dobrovolná účast na důchodovém pojištění možná u osob starších 18 let, nestanoví-li zákon jinak. K podání přihlášky o dobrovolném důchodovém pojištění musí dotyčná osoba navštívit OSSZ dle místa bydliště anebo dle místa hlášeného trvalého pobytu, jedná-li se o cizince. Osoby bez hlášeného nebo trvalého místa pobytu v České republice se mohou obrátit k přihlášení dobrovolného důchodového pojištění na jakoukoliv pobočku OSSZ (ČSSZ, dobrovolná účast na důchodovém pojištění, 2018).

Existuje několik důvodů, ze kterých je možné uskutečnit dobrovolnou účast na důchodovém pojištění:

1. *„Vedení v evidenci úřadu práce jako uchazeče o zaměstnání, pokud po tuto dobu nenáleží podpora v nezaměstnanosti nebo podpora při rekvalifikaci.*
2. *Soustavné přípravy na budoucí povolání studiem na střední nebo vysoké škole v ČR, případně v cizině.*
3. *Výdělečné činnosti v cizině po 31.12.1995, jedná-li se o:*
 - *zaměstnance v pracovním poměru,*
 - *členy družstva v družstvech, kde podmínkou členství je jejich pracovní vztah k družstvu, jestliže mimo pracovněprávní vztah vykonávají pro družstvo práci, za kterou jsou odměňováni,*
 - *osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ).*
4. *Výkonu dlouhodobé dobrovolnické služby na základě smlouvy uzavřené s vysílající organizací.*
5. *Činnosti v České republice ve prospěch zahraničního zaměstnavatele, jde-li o osoby, které jsou zaměstnanci zahraničního zaměstnavatele a jsou činní v ČR ve prospěch tohoto zaměstnavatele.*
6. *Výkonu funkce poslance Evropského parlamentu, zvoleného na území České republiky.*
7. *Pobyty v cizině, pokud následovaly do místa vyslání k výkonu práce v zahraničí nebo k výkonu služby v zahraničí svého manžela nebo registrovaného partnera, který je státním zaměstnancem podle zákona o státní službě nebo jiným zaměstnancem organizační složky státu, se souhlasem této organizační složky státu, a nemají příjem ze závislé činnosti nebo nejsou osobami samostatně výdělečně činnými nebo nejsou osobami vykonávajícími obdobné činnosti podle práva cizího státu, do kterého byli jejich manželé nebo registrovaní partneři vysláni k výkonu práce v zahraničí nebo k výkonu služby v zahraničí; v takovém případě může hradit pojistné zaměstnavatel manžela nebo registrovaného partnera.*
8. *Dobrovolného pojištění – bez uvedení důvodů.“ (ČSSZ, dobrovolná účast na důchodovém pojištění, 2018).*

Účast na dobrovolném důchodovém pojištění je od roku 2012 možná nejpozději den před vznikem nároku na starobní důchod.

2.2.3. Dávky důchodového pojištění

Z důchodového pojištění se poskytují čtyři dávky, které jsou vypláceny prostřednictvím České správy sociálního zabezpečení. ČSSZ vyplácí dávky buď bezhotovostně na bankovní účet, nebo v hotovosti na přepážce pobočky České pošty.

I. Starobní důchod

V roce 2010 se uskutečnilo několik změn v zákoně č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Byla změněna výše důchodového věku, potřebná doba pojištění a nové stanovení důchodového věku. Po získání potřebné doby pojištění a dosažení potřebného důchodového věku, který od 1.1.2018 činí maximálně 65 let vzniká nárok na starobní důchod.

Z hlediska právní legislativy se rozlišuje nárok na starobní důchod před dosažením důchodového věku a nároky na starobní důchod podle následujících ustanovení zákona o daních z příjmů (dále jen zdp):

- „ust. § 29 odst. 1 zdp (starobní důchod při dosažení důchodového věku)
- ust. § 29 odst. 2 zdp (tzv. „poměrný“ starobní důchod),
- ust. § 29 odst. 3 písm. a) zdp (starobní důchod při získání 30 let pojištění),
- ust. § 29 odst. 3 písm. b) zdp (starobní důchod při získání 15 let pojištění a dosažení věku podle ust. § 29 odst. 2 zdp)
- ust. § 29 odst. 4 zdp (starobní důchod při splnění podmínek nároku na invalidní důchod). „(ČSSZ, starobní důchod, 2018).

Podle § 32 zdp se důchodový věk u občanů narozených před rokem 1936 stanoví:

- a) u mužů důchodový věk činí 60 let;
- b) u žen důchodový věk činí:
 - „53 let, pokud vychovaly alespoň 5 dětí
 - 54 let, pokud vychovaly alespoň 3 nebo 4 děti
 - 55 let, pokud vychovaly alespoň 2 děti
 - 56 let, pokud vychovaly alespoň 1 dítě
 - 57 let „(Zákon o důchodovém pojištění, 2018).

U občanů narozených mezi lety 1936 až 1971, se důchodový věk stanoví podle tabulky č. 5 přiložené v příloze. U občanů narozených po roce 1971 činí důchodový věk 65 let.

Existuje také několik druhů nároků na starobní důchod:

a) Podle ustanovení § 29 odst.1 zdp.

V závislosti na důchodovém věku pojištěné osoby se potřebná doba pojištění postupem času prodlužuje.

Tabulka 1 Potřebná doba pojištění pro nárok na starobní důchod. Zdroj: ČSSZ, starobní důchod

dosažení důchodového věku	potřebná doba pojištění činí
před rokem 2010	25 let
v roce 2010	26 let
v roce 2011	27 let
v roce 2012	28 let
v roce 2013	29 let
v roce 2014	30 let
v roce 2015	31 let
v roce 2016	32 let
v roce 2017	33 let
v roce 2018	34 let
po roce 2018	35 let

Pro zjištění délky potřebné doby pojištění je nutné znát rok dosažení důchodového věku. Nárok na starobní důchod nevzniká v případě, že pojištěnec ke dni dosažení výše důchodového věku nezískal potřebnou dobu pojištění. V tomto případě se důchod může přiznat později, a to k datu, ke kterému pojištěnec získá potřebnou dobu pojištění.

b) Podle § 29 odst. 2 zdp.

Jestliže pojištěnci nevznikne nárok na starobní důchod podle předchozí ust. § 29 odst. 1 zdp, tak mu může vzniknout nárok podle ust. § 29 odst. 2 zdp, pokud dosáhne této doby pojištění:

- „15 let a dosáhl před rokem 2010 věku alespoň 65 let,
- 16 let a dosáhl v roce 2010 věku alespoň o 5 let vyššího, než je důchodový věk stanovený podle § 32 zdp pro muže stejného data narození,
- 17 let a dosáhl v roce 2011 věku alespoň o 5 let vyššího, než je důchodový věk stanovený podle § 32 zdp pro muže stejného data narození,

- *18 let a dosáhl v roce 2012 věku alespoň o 5 let vyššího, než je důchodový věk stanovený podle § 32 zdp pro muže stejného data narození,*
- *19 let a dosáhl v roce 2013 věku alespoň o 5 let vyššího, než je důchodový věk stanovený podle § 32 zdp pro muže stejného data narození,*
- *20 let a dosáhl po roce 2013 věku alespoň o 5 let vyššího, než je důchodový věk stanovený podle § 32 zdp pro muže stejného data narození.*“ (ČSSZ, starobní důchod, 2018).

c) Podle ustanovení § 29 odst. 3 písm. a) zdp.

Pojištěnci, který získal aspoň 30 let doby pojištění a důchodového věku dosáhl po roce 2014 (jestliže nesplnil podmínky ust. § 29 odst. 1 písm. g) až k) zdp) vzniká nárok na starobní důchod. V tomto případě se do doby pojištění nezahrnuje náhradní doba pojištění.

d) Podle ustanovení § 29 odst. 3 písm. b) zdp.

Pojištěnci, který dosáhl důchodového věku aspoň o 5 let vyššího, než je věk stanovený (pro muže stejného data narození) v § 32 a také dosáhl minimálně 15 let doby pojištění, tak mu vzniká nárok na starobní důchod. Stejně jako v předchozím bodě se do doby pojištění nezahrnují náhradní doby pojištění.

e) Podle ustanovení § 29 odst. 4 zdp

Pokud pojištěnec dosáhl věku 65 let, nebo vyššího důchodového věku a nesplňuje podmínky stanovené v § 29 odst. 1, 2 a 3 zdp, má nárok na starobní důchod v případě, že se stal invalidním a získal nárok a potřebnou dobu pojištění na invalidní důchod.

II. Vdovský (vdovecký) důchod

Vdovský (vdovecký) důchod se pobírá po zemřelém manželovi nebo manželce. Nárok na vdovský důchod vzniká, pokud zemřelý(á):

- *„pobíral/a starobní důchod nebo*
- *pobíral/a invalidní důchod nebo*
- *ke dni smrti splnil/a podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod nebo*
- *ke dni smrti splnil/a podmínky nároku na starobní důchod nebo*
- *zemřel/a následkem pracovního úrazu.*“ (ČSSZ, pozůstalostní důchod, 2018).

Pro získání nároku na vdovecký důchod po uplynutí jednoho roku od smrti jednoho z manželů je potřeba dosáhnout věku o 4 roky nižšího, než je důchodový věk uvedený v § 32 zdp, jestliže opravdový důchodový věk není nižší. Pro muže i ženy je tato podmínka stejná.

Po uplynutí roku od smrti jednoho z manželů jsou stanoveny tyto podmínky pro získání nároku na vdovský nebo vdovecký důchod:

- „*péče o nezaopatřené dítě,*
- *péče o dítě, které je závislé na pomoci jiné osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo stupni III (těžká závislost) anebo stupni IV (úplná závislost),*
- *péče o svého rodiče nebo rodiče zemřelého manžela (manželky), který s ní (s ním) žije v domácnosti a je závislý na pomoci jiné osoby ve stupni II (středně těžká závislost) nebo stupni III (těžká závislost) anebo stupni IV (úplná závislost)*
- *invalidita třetího stupně,*
- *dosažení alespoň věku o 4 roky nižšího, než činí důchodový věk stanovený podle § 32 zdp pro muže stejného data narození nebo důchodového věku, je-li důchodový věk nižší.*“ (ČSSZ, pozůstalostní důchod, 2018).

Stanovení procentní výměry vdovského (vdoveckého) důchodu ke dni úmrtí jednoho z manželů.

Procentní výměra pro vdovský a vdovecký důchod stanoví 50 %: ze starobního důchodu a invalidního důchodu (III. stupně), na který v době smrti měla nebo by měla zemřelá osoba nárok. Jestliže zemřelý manžel nebo manželka ke dni své smrti nepobíral(a) invalidní důchod III. stupně anebo starobní důchod, je potřeba si zjistit, zda na tyto důchody měli nebo by měli nárok. Následně je potřeba stanovit výši tohoto důchodu a poté pomocí procentní výměry stanovit výše vdoveckého důchodu. V případě, že jeden ze zemřelých manželů pobíral ke dni své smrti invalidní důchod I. nebo II. stupně, je nutné nejdříve provést změnu na III. stupeň invalidity a následně stanovit vdovecký důchod. Při zjišťování starobního důchodu, na který by měla zemřelá osoba nárok se nebere v úvahu účast na důchodovém spoření. Jestliže už před dobou smrti byl starobní důchod přiznán a při jeho stanovení se brala v potaz účast na důchodovém spoření, tak pro výpočet procentní výměry vdoveckého důchodu by se měl použít starobní důchod bez částky z účasti na důchodovém spoření. K procentní výměře důchodu náleží základní výměra, která v roce 2018 činí 2 700,- Kč měsíčně (ČSSZ, pozůstalostní důchod, 2018).

III. Sirotčí důchod

Podmínky při nároku na sirotčí důchod jsou stejné jako u vdoveckého důchodu na základě stanovených předpisů s účinností od 1.1.2010, jedinou odlišnou podmínkou je počátek nároku na sirotčí důchod od ledna 2012, jestliže zemřelá osoba ke dni své smrti získala aspoň polovinu doby pojištění na invalidní důchod.

Od února 2018 jsou zmírněny podmínky na sirotčí důchod. Splněná doba pojištění je, jestliže byl získán aspoň jeden rok pojištění před smrtí, jde-li o osobu ve věku od 28 let a výše v období posledních 10 let před smrtí. Jde-li o osobu ve věku od 38 let a výše, tak se tato doba prodlužuje na 20 let pojištění před smrtí. Pro nezaopatřené děti, které nemají nárok na sirotčí důchod z důvodu nesplněných podmínek (které se týkají potřebné doby pojištění), lze od 1.2.2018 přiznat sirotčí důchod, zda zemřelá osoba splnila nově stanovenou podmínku doby pojištění. O sirotčí důchod se žádá na příslušné okresní správě sociálního zabezpečení (OSSZ).

Nárok na sirotčí důchod má nezaopatřené dítě po svém rodiči, osvojiteli nebo po osobě, která se o dítě starala, pokud tato osoba:

- „*pobírala starobní důchod nebo*
- *pobírala invalidní důchod (bez ohledu na stupeň invalidity) nebo*
- *ke dni smrti splnila podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod nebo*
- *ke dni smrti splnila podmínky nároku na starobní důchod nebo*
- *zemřela následkem pracovního úrazu.*“ (ČSSZ, pozůstalostní důchod, 2018).

Od 1.2.2018 náleží dítěti sirotčí důchod po zemřelé osobě, která se o něj starala v případě, že bylo převzato do péče na základě rozhodnutí soudu o svěření dítěte do péče této osoby.

Stanovení procentní výměry sirotčího důchodu

Procentní výměra pro sirotčí důchod stanoví 40 % ze starobního důchodu nebo invalidního důchodu (III. stupně), na který v době smrti měla nebo by měla zemřelá osoba nárok.

U sirotčího důchodu výpočet pro stanovení procentní výměry probíhá stejně jako u vdoveckého důchodu. Částka základní výměry sirotčího důchodu je také stejná jako u vdoveckého důchodu a činí 2 700,- Kč měsíčně.

IV. Invalidní důchod

Podle ČSSZ (2018) invalidní důchod se rozděluje dle stupně invalidity, a to na I., II. a III. stupeň invalidity. Rozdíl mezi těmito stupni výše invalidity spočívá v neschopnosti pracovat a získat tak peněžitou mzdu pro své potřeby.

Pro získání nároku na invalidní důchod, je potřeba splnit zároveň tyto podmínky:

- a) pojištěnec zatím nedosáhl důchodového věku 65 let;
- b) pojištěnec se stal invalidním pro invaliditu I., II. a III. stupně;
- c) pojištěnec získal potřebnou dobu pojištění anebo se stal invalidním následkem pracovního úrazu;
- d) pojištěnci nevznikl nárok na starobní důchod podle ust. § 29 zdp;
- e) pojištěnec nedosáhl důchodového věku i přesto že mu byl uznán starobní důchod před dosažením důchodového věku.

Jakmile pojištěnec, který pobírá invalidní důchod jakéhokoliv stupně, dosáhne důchodového věku, vznikne mu nárok na starobní důchod. Jestliže pojištěnci byl přiznán starobní důchod, nárok na invalidní důchod mu nevznikne, až na výjimku, pokud mu invalidita nevznikla následkem pracovního úrazu. Invalidita je nově znázorněna jako snížení pracovní schopnosti a poklesu zdravotního stavu nejméně o 35 %. Invalidity se dělí na I., II. a III. stupeň. Pokud se pracovní schopnost pojištěnce snížila:

- „*nejméně o 35 %, avšak nejvíce o 49 %, jedná se o invaliditu prvního stupně;*
- *nejméně o 50 %, avšak nejvíce o 69 %, jedná se o invaliditu druhého stupně;*
- *nejméně o 70 %, jedná se o invaliditu třetího stupně.*“ (ČSSZ, invalidní důchod, 2018).

Pojištěnci starší 38 let pro získání nároku na invalidní důchod by měli v posledních 20 letech před invaliditou získat alespoň 10 let pojištění.

Procentní sazbou z výpočtového základu se za každý rok doby pojištění vypočítá výše procentní výměry invalidního důchodu. Tato sazba za každý celý rok činí:

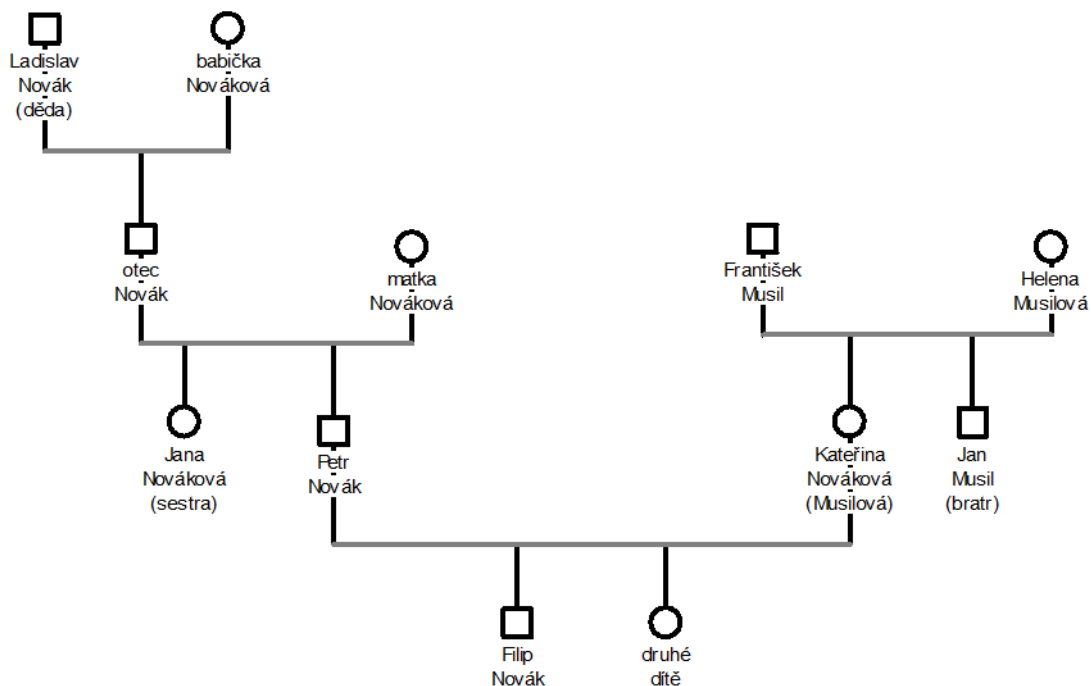
- „*u invalidního důchodu pro invaliditu prvního stupně 0,5 %;*
- *u invalidního důchodu pro invaliditu druhého stupně 0,75 %;*
- *u invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně 1,5 %.*“ (ČSSZ, invalidní důchod, 2018).

Praktická část

V praktické části své bakalářské práce jsem popsala jednu konkrétní rodinu Novákových, která se skládá z manželského páru, jejich potomků a nejbližších příbuzných. Rodina se v posledních několika letech setkala s životními situacemi, které se stávají mnoha domácnostem. Konkrétně jsem popsala sociální události jako jsou nemocenská, peněžitá pomoc v mateřství, rodičovský příspěvek a komplikace, které mohou během nich nastat. Také jsem se zmínila o sirotčím a starobním důchodu. Všechny situace jsem podložila výpočty k nárokované částce.

3. Představení modelové rodiny

Ráda bych Vás seznámila s členy rodiny Novákových, všechny členy jsem si sama namodelovala a nepoužívala žádné skutečné události a osoby. Popisuji ty nejčastější případy, se kterými se setkávají rodiny v České republice. Manželský pár bydlící na předměstí Jihlavy se skládá z paní Katky Novákové (za svobodna Musilové) a pana Petra Nováka, kteří mají jedno dítě jménem Filip a na konci roku 2018 čekají své druhé dítě. Pan Petr Novák má mladší sestru Janu Novákovou. Jana Nováková je svobodná mladá žena bydlící v podnájmu. Manželka Katka má mladšího bratra Jana Musila, který žije u své matky Heleny Musilové nedaleko Jihlavy v malé obci, otec František bohužel zemřel. V případech figuruje také otec pana Nováka, dědeček pan Ladislav Novák žijící stále ve svém rodném domečku kousek od Třeště.

Obrázek 1 Představení modelové rodiny. Zdroj: vlastní. Zpracováno v software GenoPro.

Petr Novák (*11.1.1982)

Pan Petr Novák je zaměstnán v potravinářské firmě „X“ už bezmála 8 let a pracuje zde jako odborně technický poradce ve výrobě. Mezi jeho záliby patří například cestování a jízda na kole, rekreační sporty, čtení knih a strávený čas se svou rodinou. Pan Petr se setkává s dočasnou pracovní neschopností, která se mu přihodila na konci března 2017.

Katka Nováková (*4.8.1987)

Paní Katka Nováková, za svobodna Musilová, je zaměstnána jako úřednice ve finanční firmě „Y“ a pracuje zde necelých 6 let. Mezi koníčky paní Katky patří bezpochyby její malý syn Filípek, dále cvičení, vaření, hudba všeho druhu a posezení s kamarádkami. Paní Nováková už má zkušenost s jednou z nejvíce naplňujících životních situací, a to s narozením dvou dětí. Proto musela vyřizovat mateřskou a rodičovskou dovolenou.

Filip Novák (*1.9.2016)

Filípek je nejmladší syn manželů Novákových je skoro dva roky starý a jeho maminka se o něj stále stará v rámci rodičovské dovolené. Je zcela zdravý a svým rodičům přináší velké štěstí a radost.

Jana Nováková (*25.3.1990)

Slečna Jana Nováková je zaměstnána stejně jako její bratr Petr v potravinářské firmě „X“ jako dělnice ve výrobě, která pracuje na 12 hodinové směny krátký a dlouhý týden. Mezi záliby slečny Jany patří například běhání, jízda na kolečkových bruslích a cestování. Slečna Musilová se setkává s dočasnou pracovní neschopností jako její bratr Petr.

Jan Musil (*30.5.1996)

Bratr Katky, Jan Musil studuje kombinovanou formou studia obor Cestovní ruch na Vysoké škole polytechnické Jihlava. Brigádně pracuje u jedné logistické firmy „Z“ na dohodu o pracovní činnosti (DPČ). Jan hraje závodně fotbal. Mladý student už má bohužel zkušenost s vyřizováním sirotčího důchodu po úmrtí svého otce Františka.

Ladislav Novák (*5.1.1955)

Pan Ladislav Novák v tomto roce splnil všechny potřebné podmínky pro zažádání o starobní důchod. Rád luští křížovky a venčí svého psa.

Helena Musilová (*6.8.1961)

Paní Helena Musilová ještě stále pracuje, jako pomocná účetní v jedné jihlavské společnosti. Ráda sleduje televizní zábavné pořady a chodí na procházky. Paní Helena se setkala s nepříjemnou a velmi smutnou situací, když jí zemřel manžel František. Na základě této události se rozhodla zažádat o vdovecký důchod.

3.1. Nemocenské dávky

Pro výpočet nemocenských dávek v obou dvou následujících příkladech jsem použila redukční hranice z tabulky č. 6 přiložené v příloze.

Příklad 1.

Zaměstnanec společnosti XY pan Novák pracuje v rámci 40hodinové týdenní pracovní doby, která je rozvržena do 5 pracovních dnů. Dočasná pracovní neschopnost panu Novákovi vznikla v pondělí 27.3.2017 a trvala až do 24.4.2017. První tři dny pracovní neschopnosti se neproplácí, náhrada mzdy náleží od 4. dne dočasné pracovní neschopnosti, tedy od čtvrtka 30.3.2017 do neděle 9.4.2017, s tím, že náhrada mzdy se poskytuje jen za pracovní dny. Od 10.4.2017 náleží zaměstnanci nemocenské dávky za každý kalendářní den, až do ukončení dočasné pracovní neschopnosti. Od 30.3.2017 do

31.3.2017 byl pro výpočet náhrady mzdy použit průměrný výdělek platný k 1.1.2017 a od 1.4. do 7.4.2017 průměrný výdělek platný k 1.4.2017.

Výpočet k příkladu:

Pracovní neschopnost 27.3. – 24.4.2017

Průměrný výdělek k 31.3.2017 – 122,17/hod. x 90 % = 109,95 x 60 % = 65,98,- Kč/hod.

Průměrný výdělek od 1.4.2017 – 126,45/hod. x 90 % = 113,805 x 60 % = 68,28,- Kč/hod.

Roční výdělek (počítá OSSZ na nemocenské dávky) – Rozhodovací období 3/2016–2/2017

Celkový roční výdělek 258 593,- Kč

Náhrada mzdy

27.3. – 29.3.	0,- Kč
30.3. – 31.3.	1 056,- Kč (16 hod. x 65,98,- Kč)
3.4. – 7.4.	<u>2 732,- Kč</u> (40 hod. x 68,28,- Kč)

víkend 1.4. – 2.4.	0,- Kč
víkend 8.4. – 9.4.	0,- Kč

= 3 788,- Kč platí firma

Nemocenská (15 dní) – od 10.4. do 24.4.2017

258 593 / 365 = 708,47,- neredukovaný denní vyměřovací základ

Po redukci = 708,47 x 90 % = 638,- Kč

Sazba = 638 x 60 % = 383,- Kč/den

383 x 15 = 5 745,- Kč nemocenská od OSSZ

Zhodnocení a doporučení:

Je potřeba pochopit, jak vyplácení nemocenských dávek funguje. Neschopenku předává zaměstnanec zaměstnavateli, a to co nejdříve. První tři pracovní dny se neproplácují.

Příklad 2.

S nemocenskými dávkami se také setkala sestra pana Nováka slečna Jana Nováková. Žena pracuje v rámci 12 hodinových směn krátký a dlouhý týden. Dočasná pracovní neschopnost zaměstnankyni vznikla 8.4.2018 a trvala až do 30.4.2018. Během prvních dvou dní pracovní neschopnosti a konkrétně od 8.4. do 9.4. slečna Nováková neměla naplánované směny, proto ji náhrada mzdy nebyla proplacená. Náhrada mzdy se začala vyplácet až od 12.4.2018, jelikož se prvních 24 pracovních hodin nevyplácí.

Tabulka 2 Plán směn slečny Novákové. Zdroj: vlastní zpracování

8.4.2018	9.4.2018	10.4.2018	11.4.2018	12.4.2018	13.4.2018	14.4.2018
x	x	12 h	12 h	12 h	x	x
15.4.2018	16.4.2018	17.4.2018	18.4.2018	19.4.2018	20.4.2018	21.4.2018
12 h	12 h	x	x	x	12 h	12 h

Výpočet k příkladu:

Pracovní neschopnost 8.4. – 30.4.2018

Průměrný výdělek k 1.4.2018 – 121,18,- Kč/ hod. x 90 % = 109,062 x 60 % = 65,44,- Kč

Roční výdělek (počítá OSSZ na nemocenské dávky) – Rozhodovací období 3/2017–3/2018

Celkový roční výdělek 231 642,- Kč

Náhrada mzdy

8.4. – 9.4. 0,- Kč – neměla naplánované směny

10.4. – 11.4. 0,- Kč – prvních 24 hodin se neproplácí

12.4. – 21.4. 3 926,- Kč – (60 hod. x 65,44)

Firma zaměstnanci zaplatí 3926 Kč

Nemocenská (9 dní) - 22.4. – 30.4.2018

231 642 / 365 = 634,63,- Kč Neredukovaný denní vyměřovací základ

Po redukci = 634,63 x 90 % = 571,- Kč

Sazba = 571 x 60 % = 343,- Kč/den x 9 = **3 087,- Kč nemocenská od OSSZ**

Zhodnocení a doporučení:

Tento příklad se liší od předchozího v neproplacených naplánovaných směnách, kdy se ve 12 hodinovém směnném provozu neproplácí prvních 24 hodin naplánovaných směn. Dále se zde proplácí i víkendy.

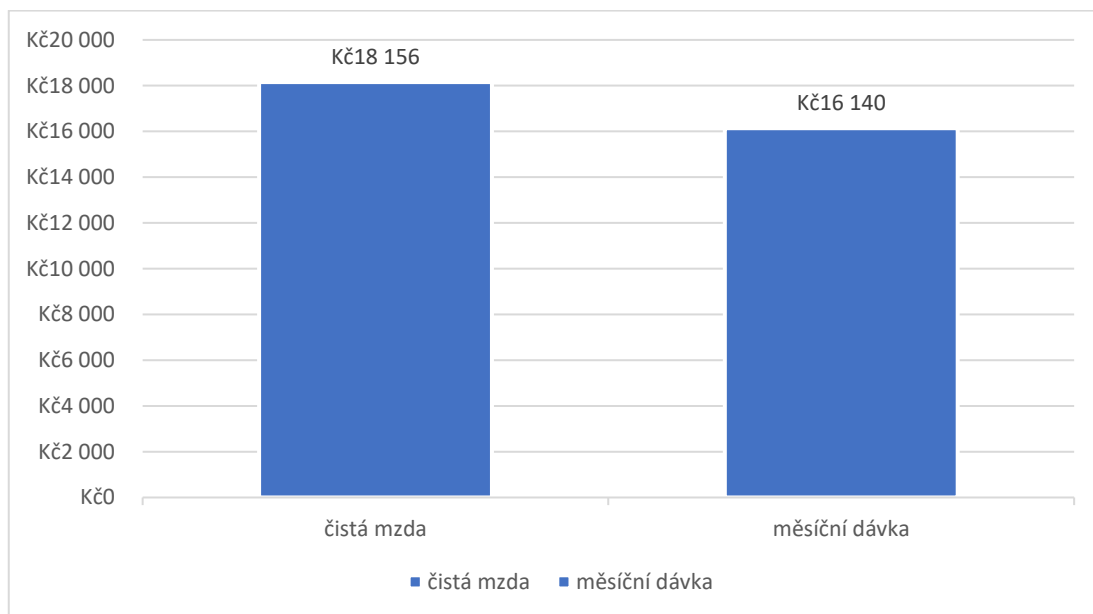
3.2. Peněžitá pomoc v mateřství

Paní Nováková na začátku roku 2016 zjistila, že je poprvé těhotná. Termín porodu byl stanoven na 29. 8. 2016. Na začátku července matce vznikl nárok na peněžitou pomoc v mateřství (dále jen PPM), o kterou žena požádala u svého zaměstnavatele.

Tabulka 3 Tabulka výpočtu měsíční mateřské. Zdroj: materiály OSSZ

Výpočet	Částka
Průměrná hrubá měsíční mzda	23 350,- Kč
Neredukovaný denní vyměřovací základ (23 350 Kč x 12 měsíců) /365 dní)	767,67,- Kč
První redukční hranice (do 942 Kč, ze 100 %)	767,67,- Kč
Druhá redukční hranice (od 942 Kč do 1 412 Kč, z 60 %)	0,- Kč
Třetí redukční hranice (od 1 412 Kč do 2 824 Kč, z 30 %)	0,- Kč
Redukovaný denní vyměřovací základ (zaokrouhleno)	768,- Kč
Denní mateřská (768 Kč x 70 %) (zaokrouhleno)	538,- Kč
Měsíční mateřská (538 Kč x 30 dní)	16 140,- Kč

Šest týdnů před termínem porodu konkrétně 4.7.2016 paní Novákové začala mateřská dovolená. Žena má nárok na měsíční mateřskou ve výši 16 140,- Kč, a to po dobu 28 týdnů. Její čistá mzda před mateřskou činila 18 156,- Kč. Na grafu můžeme vidět porovnání čisté mzdy a nyní pobíraného příspěvku. Rozdíl činí 2 016,- Kč což se zdá jako uspokojivé.

Graf 1 Srovnání čisté měsíční mzdy a mateřské. Zdroj: vlastní zpracování

Zhodnocení a doporučení:

Na peněžitou pomoc v mateřství mají nárok ženy, které se zúčastní nemocenského pojištění. Za ženy v pracovním poměru pojištění odvádí zaměstnavatel, pro ostatní to není

povinnosti. Pro ženy samostatně výdělečně činné, které plánují narození dítěte, může být peněžitá pomoc v mateřství dobrou motivací pro dobrovolnou účast na nemocenském pojištění. Je užitečné vědět, že matka pobírající peněžitou pomoc v mateřství má možnost si přivydělat. Nesmí však pracovat u stejného zaměstnavatele a vykonávat pracovní činnost, ze které pobírá peněžitou pomoc v mateřství. Přivydělat si může na jiné pracovní pozici, na základě sepsání nové smlouvy, anebo u jiného zaměstnavatele.

Dále bych se chtěla zmínit o možných komplikacích, které by mohly nastat při nástupu na mateřskou dovolenou s dalším dítětem během pobírání rodičovského příspěvku.

Komplikace by mohla nastat, kdyby paní Nováková měla pracovní poměr na dobu určitou, který by jí skončil v průběhu rodičovské dovolené. Pokud žena ještě nezačala pracovat u nového zaměstnavatele, tak není nemocensky pojištěná, a proto jí nevznikne nárok na PPM. Má však nárok na vyplacení rodičovského příspěvku od doby narození mladšího dítěte. V případě, že by se paní Novákové podařilo najít nové zaměstnání a domluvit se na pracovním poměru během rodičovské dovolené s prvním dítětem, pro získání nároku na PPM by potřebovala splnit účast na nemocenském pojištění, a to 270 kalendářních dnů za poslední 2 roky před začátkem mateřské dovolené.

Každý zaměstnavatel si je vědom rizik, která pro něj zaměstnání ženy v reprodukčním věku znamená. Proto bude paní Nováková v průběhu rodičovské dovolené jen těžko hledat zaměstnavatele, který by jí zaměstnal a umožnil jí čerpání PPM.

3.3. Rodičovský příspěvek

Mateřská dovolená paní Novákové skončila 15.1.2017. Po skončení mateřské Novákoví zažádali o rodičovský příspěvek na Úřadu práce. Při žádosti museli předložit občanský průkaz, rodný list dítěte, doklad o tom, jak dlouho a v jaké výši matka pobírala peněžitou pomoc v mateřství a potvrzení příjmu. Taký si rodina předem rozmyslela, v jaké výši a jak dlouho chtějí rodičovský příspěvek 220 tisíc korun pobírat. Paní Nováková s manželem si zvolili dobu čerpání 3 roky. Měsíční částku tak činí 7 097,- Kč/měsíc. Přestože rodičovský příspěvek paní Novákové by se měl začít vyplácet od 16.1.2017, nárok na vyplacení ji vzniká už od 1.2.2017. Nárok nevznikl hned po skončení mateřské dovolené, protože částka, kterou žena dostala za posledních 15 dní mateřské byla větší než měsíční rodičovský příspěvek.

- Částka peněžité pomoci v mateřství v lednu: $15 \times 538 = 8\,070,-$ Kč (dny v posledním měsíci mateřské vynásobené denní mateřskou).
- Částka rodičovského příspěvku měsíčně: $220\,000 / 31 = 7\,097,-$ Kč (celková částka rodičovského příspěvku / měsíce po skončení vyplacení peněžité pomoci v mateřství).

Od 1.2.2017 paní Nováková začala pobírat rodičovský příspěvek ve výši 7 097,- Kč měsíčně.

Život je nevyzpytatelný a velmi často nám přináší neplánované životní události, což se taky stalo Novákovým. Po 13 měsících od začátku rodičovské dovolené, v březnu 2018 se manželé dozvěděli, že čekají druhé dítě. Termín porodu byl stanoven na 5.11.2018. V tomto případě až se narodí druhé dítě, v případě paní Novákové až žena nastoupí na mateřskou, skončí její výplata rodičovského příspěvku na první dítě. Jelikož si paní Nováková nastavila rodičovskou dovolenou na dobu ve výši tři let, tak tím pádem nestihne vybrat celou částku příspěvku ve výši 220 tisíc korun. Nejlepším řešením by pro ni bylo si na úřadě zažádat o zvýšení dávky, a to do začátku vyplacení peněžité pomoci v mateřství.

Oproti loňskému roku má paní Nováková velkou výhodu. Od 1.1.2018 se zrušila pevná maximální horní hranice pro měsíční výši čerpání rodičovského příspěvku, která činila 11 500,- Kč. Podle druhé části novelizace zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, provedené zákonem č. 200/2017 Sb., nově lze volit výši dávky až do plné výše 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu rodiče čerpajícího příspěvek. Tento zákon umožnil ženě zažádat o vyplacení maximálně možné částky rodičovského příspěvku, která činila 16 128,- Kč.

- Zvýšená měsíční částka rodičovského příspěvku: $768 \times 0,70 \times 30 = 16\,128,-$ Kč (redukovaný denní vyměřovací základ vynásobený 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu x počet dnů v měsíci).

Tuto výši dávky ji začali vyplácet od března až do začátku mateřské dovolené 24.9.2018.

Paní Nováková po dobu 13 měsíců, tj. od doby, když jí vznikl nárok na rodičovský příspěvek, celkově pobrala příspěvek ve výši 92 261,- Kč ($13 \times 7\,097$). Za zbývajících půl roku před další mateřskou dovolenou žena pobere 96 768,- Kč ($6 \times 16\,128$) za 6 měsíců a 12 365,- Kč ($768 \times 0,7 \times 23$) za 23 dnů v posledním měsíci před začátkem

pobírání pomoci v mateřství. Celková částka vyčerpaného rodičovského příspěvku bude činit 201 394,- Kč. Od 24.9.2018 paní Nováková nastoupí podruhé na mateřskou dovolenou, která jí bude trvat do 7.4.2019.

Zhodnocení a doporučení:

Pokud žena otěhotní ještě během čerpání rodičovského příspěvku, co nejdříve by si výši příspěvku měla zvýšit, aby stihla vybrat co nejvíce z 220 tisíc korun na které má nárok. Pokud, ale celou částku nevyčerpá, tyto peníze propadnou státu a nelze je zpětně nárokovat.

3.4. Sirotčí důchod

Před nějakou dobou paní Novákové a jejímu bratrovi Honzovi zemřel otec pan František Musil. Jelikož Honza studuje na vysoké škole a nedosáhl ještě věku 26 let rozhodl se, že zažádá o sirotčí důchod. Sirotek studuje formou kombinovaného studia, a kromě toho vykonává zaměstnání malého rozsahu na dohodu o pracovní činnosti (DPČ), a jeho měsíční příjem činí 5 200,- Kč, což přesahuje hranici 2 500,- Kč. Jan je tedy účastněn nemocenského pojištění, a proto mu nevzniká nárok na sirotčí důchod.

Zhodnocení a doporučení:

Nárok na sirotčí důchod má nezaopatřené dítě po jednom nebo obou zemřelých rodičích. Sirotčí důchod je možné pobírat až do 26 let, a to, pokud příjemce důchodu stále studuje. Pro Jana, který studuje formou kombinovaného studia by bylo nejlepším řešením si sehnat zaměstnání na dohodu o provedení práce (DPP), ale pod podmínkou, že jeho měsíční výplata nepřesáhne částku 10 tisíc Kč. Druhou podmínkou pro získání sirotčího důchodu je, zda zemřelá osoba měla nárok na starobní nebo invalidní důchod. V našem případě pan Musil už nějakou dobu pobíral starobní důchod, tím pádem je druhá podmínka zcela splněna, a proto by neměly vzniknout žádné komplikace. Kdyby Jan Musil dodržel první podmínku a sehnal si jinou práci na dohodu o provedení práce, vznikl by mu nárok na pobírání sirotčího důchodu, který by byl spočítán následujícím způsobem.

Pro výpočet sirotčího důchodu potřebujeme vědět výši starobního důchodu zemřelého, která činila 14 276,- Kč, dále je třeba zjistit výši procentní výměry z důchodu zemřelého, a nakonec je k výpočtu nezbytné vědět stálou základní výměru, která je v tomto roce 2 700,- Kč.

Výpočet:

$$14\,276 - 2\,700 = 11\,576,- \text{ Kč (procentní výměra)}$$

$$11\,576 \times 40 \% = 4\,630,- \text{ Kč (40 \% z procentní výměry)}$$

$$4\,630 + 2\,700 = \mathbf{7\,330,- \text{ Kč (výše sirotčího důchodu)}}$$

3.5. Vdovecký důchod

Po smrti svého manžela paní Musilová zažádala o vdovecký důchod. Bylo rozhodnuto, že paní Helena má na tento druh důchodu nárok, jelikož její manžel František Musil už několik let před úmrtím pobíral starobní důchod ve výši 14 276,- Kč a sama paní Musilová pečuje o svého syna Jana, který je, jako student, považován za nezaopatřené dítě.

Postup pro výpočet vdoveckého důchodu je stejný jako u sirotčího důchodu. Jediný rozdíl je ve výpočtu výše procentní výměry starobního důchodu zemřelého, ze kterého se vypočítá 50 % a následně se přičte základní výměra, která v roce 2018 činí 2 700,- Kč.

Výpočet:

$$14\,276 - 2\,700 = 11\,576,- \text{ Kč}$$

$$11\,576 \times 50 \% = 5\,788,- \text{ Kč}$$

$$5\,788 + 2\,700 = \mathbf{8\,488,- \text{ Kč (výše vdoveckého důchodu)}}$$

Zhodnocení a doporučení:

Pro získání nároku na vdovecký důchod je potřeba splnit podmínku, a to, že zemřelá osoba v době smrti pobírala starobní nebo invalidní důchod. V případě paní Musilové byla podmínka splněná a výpočet i přidělení vdoveckého důchodu proběhl bez zjevných komplikací.

3.6. Starobní důchod

Starobní důchod jsem vypočítala podle § 29 odst. 1 zákona č. 155/1995 Sb. pro období od 1.1.2018. V níže znázorněné tabulce můžeme nalézt přepočtené příjmy za roky pojištění od roku 1986 až 2017.

Tabulka 4 Přepočtené příjmy pana Nováka za roky pojištění 1986 až 2017. Zdroj: materiály OSSZ

Rok	Příjem z výdělečné činnosti	Vyloučené doby	Koeficient	Přepočtený příjem z výdělečné činnosti
1986	38 500,- Kč		10,1143	389 401,- Kč
1987	39 780,- Kč		9,9071	394 105,- Kč
1988	37 769,- Kč	35	9,6862	365 839,- Kč
1989	42 321,- Kč		9,4571	400 234,- Kč
1990	50 700,- Kč	34	9,1232	462 547,- Kč
1991	61 333,- Kč		7,9058	484 887,- Kč
1992	76 444,- Kč		6,4554	493 477,- Kč
1993	99 800,- Kč		5,1537	514 340,- Kč
1994	120 600,- Kč		4,3473	524 285,- Kč
1995	145 951,- Kč		3,6685	535 422,- Kč
1996	158 900,- Kč		3,0983	492 320,- Kč
1997	168 700,- Kč		2,8028	472 833,- Kč
1998	179 654,- Kč		2,5638	460 597,- Kč
1999	187 548,- Kč	19	2,3689	444 283,- Kč
2000	193 216,- Kč		2,2223	429 384,- Kč
2001	203 000,- Kč		2,0477	415 684,- Kč
2002	212 354,- Kč		1,9081	405 193,- Kč
2003	225 000,- Kč	12	1,7878	402 255,- Kč
2004	232 150,- Kč		1,6765	389 200,- Kč
2005	241 260,- Kč		1,5939	384 545,- Kč
2006	262 400,- Kč		1,4952	392 341,- Kč
2007	283 620,- Kč		1,3926	394 970,- Kč
2008	301 300,- Kč		1,2878	388 015,- Kč
2009	314 531,- Kč		1,2444	391 403,- Kč
2010	329 800,- Kč		1,2223	403 115,- Kč
2011	336 963,- Kč		1,1947	402 570,- Kč
2012	357 159,- Kč		1,1574	413 376,- Kč
2013	360 000,- Kč		1,1574	416 664,- Kč
2014	363 000,- Kč		1,1374	412 877,- Kč
2015	365 000,- Kč	5	1,1040	402 960,- Kč
2016	373 000,- Kč		1,0612	395 828,- Kč
2017	380 000,- Kč		1,0000	380 000,- Kč
Celkem		105		13 654 950,- Kč

Výpočet důchodu:

1) stanovení výpočtového základu

$$13\,654\,950,- \text{ Kč} / (11\,688 - 105) \times 30,4167 = 35\,855,- \text{ Kč}$$

Úhrn přepočtených příjmů za roky 1986 až 2017 vydělíme rozdílem počtu dnů za 32 let a vyloučené doby a výsledek následně vynásobíme průměrným počtem dní v měsíci za

celý rok. Osobní vyměřovací základ (OVZ) tak stanoví 35 855,- Kč. Poté se provede redukce a zjistí se výpočtový základ (VPZ).

První redukční hranice, která je do 13 191,- Kč (včetně) se OVZ započítá v plné částce. Nad 13 191,- Kč do 119 916,- Kč (včetně) se z rozdílu OVZ a redukční hranice vypočítá podíl 26 %, který činí 5 893,- Kč. Celkem je výpočtový základ 19 084,- Kč ($13\,191 + 5\,893 = 19\,084$,- Kč).

2) výpočet procentní výměry důchodu

„Procentní výměra důchodu se stanoví z výpočtového základu, přičemž za každý celý rok pojištění získaný do dne vzniku nároku na důchod náleží 1,5 %. Za každých úplných 90 kalendářních dnů odpracovaných bez pobírání důchodu po vzniku nároku náleží 1,5 %.“ (OSSZ, 2018). V tomto případě počet let do nároku je 44, což se vynásobí 1,5 % za každý rok, výsledkem je 66 %. Poté se zjistí procentní výměra důchodu celkem což je 66 % z 19 084 = 12 596,- Kč.

3) k procentní výměře důchodu náleží základní výměra, která činí 2 700,- Kč

4) Starobní důchod činí celkem **15 296,- Kč**

Zhodnocení a doporučení:

Pro získání nároku na starobní důchod je potřeba dosáhnout důchodového věku (viz. tabulka č. 5 v příloze, která znázorňuje roky narození od roku 1936 do 1971), a také potřebné doby pojištění. Od roku narození 1971 důchodový věk činí 65 let.

Konečné zhodnocení

V konečném zhodnocení své bakalářské práce bych se chtěla víc zaměřit na praktickou část, jelikož v ní popisuji postup výpočtů dávek a příspěvků. Také bych ráda rozepsala zhodnocení a doporučení, které jsem napsala ke každému příkladu.

V prvních dvou příkladech jsem se zabývala dočasnou pracovní neschopností, a také nemocenskými dávkami. Samozřejmě by každý jedinec mohl v těchto situacích spoléhat na svého zaměstnavatele, ale také je potřeba pochopit, jak vyplácení nemocenských dávek funguje. Důležité je vědět, kdy se předává neschopenka zaměstnavateli, a také jestli se vůbec vyplatí jít na nemocenskou. Při každodenní 8 hodinové pracovní docházce se neproplácí první 3 dny pracovní neschopnosti, a také víkendy. Situace se liší ve 12 hodinovém směnném provozu, kde se neproplácí prvních 24 hodin naplánovaných směn, v tomto případě se proplácí i víkendy. Náhradu mzdy zaměstnavatel hradí od 4. do 14. dne pracovní neschopnosti, následně od 15. dne OSSZ proplácí nemocenské dávky.

V případě peněžité pomoci v mateřství, by se žena měla sama rozhodnout, jestli bude chtít tuto dávku v budoucnu pobírat, zajistí si stálý pracovní poměr anebo se dobrovolně zúčastní nemocenského pojištění. Ženy v pracovním poměru to mají jednodušší, protože část pojistného za ně odvádí zaměstnavatel. Naopak možnost výběru v této situaci mají ženy samostatně výdělečně činné, které nemají povinnost odvádět toto pojištění, ale i tak když plánují narození dítěte je může myšlenka na pobírání mateřské motivovat. Na PPM navazuje rodičovský příspěvek v celkové částce 220 tisíc Kč, tento příspěvek by si měla žena rozumně rozložit na měsíční částky, které bude během mateřství pobírat. Je potřeba myslet také na možné situace, které mohou narušit čerpání této částky. Je možné, že žena může opět otěhotnět, v tu chvíli se příspěvek na první dítě ruší a začíná příspěvek nový. V tomto okamžiku nezáleží, jak moc příspěvku vyčerpala. Na tento případ bych chtěla čtenáře upozornit a doporučit si na úřadě zažádat o zvýšení dávky, a to do začátku vyplacení peněžité pomoci v mateřství. Druhou možností je vybrat rodičovský příspěvek co nejrychleji, peníze si uložit a rozvrhnout jejich čerpání tak, aby prostředky vydržely po dobu rodičovské dovolené.

Když se přihodí nepříjemná životní situace, tak si člověk, kterému se stala ani nemusí uvědomit, že má nárok na peněžitou pomoc. Mám na mysli sirotčí a vdovecký důchod, kdy se člověk setkává s těžkou životní situací, ve které ztratí blízkého člena rodiny anebo

svého partnera. Například u sirotčího důchodu je potřeba, aby se osoba, která žádá o sirotčí důchod, neúčastnila důchodového pojištění. Nárok na tento důchod má nezaopatřené dítě do 26 let (které stále studuje) po jednom nebo obou zemřelých rodičích. Jestliže předchozí body byly splněny je nutné zjistit, zda zemřelá osoba měla nárok na starobní nebo invalidní důchod. Tato podmínka platí i pro získání nároku na vdovecký důchod.

Po všech těch letech plných práce a přežití mnoha životních situací a událostí přichází stáří a s ním i nárok na starobní důchod. Nárok na starobní důchod má ten, kdo splnil stanovené podmínky. Důležité je podílet se určitou část svého života na důchodovém pojištění a dosáhnout požadovaného důchodového věku.

Závěr

Na závěr bych se chtěla opět zmínit o tom, jak je systém sociálního zabezpečení nesmírně důležitý. Stát svým občanům poskytuje pomoc při nejrůznějších situacích prostřednictvím několika sociálních systémů. Já jsem ve své bakalářské práci popsala jeden z těchto systémů, a to systém sociálního pojištění. Podle mého názoru je hlavní myšlenkou tohoto pojištění pomoc občanům v obtížných situacích, a to pomocí důchodového a nemocenského pojištění a také příspěvku na státní politiku zaměstnanosti.

Má bakalářská práce se dělí na dvě části, teoretickou a praktickou část. V teoretické části jsem se především snažila vysvětlit, jak systém sociálního zabezpečení spolu s na něj navazujícím systémem sociálního pojištění funguje. Podstatným principem je, že i když odvádění nemocenského a důchodového pojištění je povinné, je důležité pochopit, že člověk sám musí myslet na svou budoucnost a připravovat se na její zajištění. Až poté se může každý jedinec spolehnout na stát a pobírat dávky, na které sám průběžně odváděl část ze svých příjmů. V praktické části jsem na modelové rodině popsala sociální události jako jsou nemocenská, peněžitá pomoc v mateřství, rodičovský příspěvek a komplikace, které mohou během nich nastat, a také jsem se zmínila o sirotčím a starobním důchodu. Všechny situace jsem podložila výpočty k nárokové částce. Každý čtenář této práce by se mohl inspirovat těmito jednotlivými příklady a pro svou osobní potřebu by si mohl zkusit propočítat možnou výši dávky, na kterou by měl v každé z těchto situací nárok.

V úvodu jsem se zmínila o cíli své bakalářské práce a dle mého názoru jsem zpracováním této práce cíl splnila. Popsala jsem nastavení systému sociálního zabezpečení v České republice, také jsem rozepsala systém sociálního pojištění, jeho úkoly, poskytované dávky a příspěvky. Pomocí modelové rodiny jsem názorně ukázala jak se jednotlivé dávky a příspěvky počítají a při jakých podmínkách se vyplácejí. Nakonec jsem ke všem příkladům napsala zhodnocení a doporučení. Všechny vypočítané příklady životních situací, které byly znázorněny na konkrétních členech modelové rodiny by měly pomoci čtenářům mé bakalářské práce se zorientovat ve více uvedených dávkách a příspěvcích, které se týkají systému sociálního pojištění.

O tomto tématu by se dalo napsat ještě dalších desítek stránek, jelikož se jedná o rozsáhlé téma. I přesto věřím, že z toho, co jsem napsala čtenář pochopí, co je sociální pojištění a jaké jsou jeho úkoly v systému sociálního zabezpečení České republiky.

Seznam použité literatury

ARNOLDOVÁ, Anna. *Sociální zabezpečení I.* U Průhonu 22, 170 00 Praha 7: Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-247-3724-9

GALVAS, Milan a Zdeňka GREGOROVÁ. *Sociální zabezpečení.* Veverí 70, 611 80 Brno: Masarykova univerzita, 2000. ISBN 80-210-2292-2.

KAHOUN, Vilém a kolektiv. *Sociální zabezpečení.* Vykáňská 5, 100 00 Praha 10: TRITON, 2009. ISBN 978-80-7387-346-2.

RYTÍŘOVÁ, Lucie. *Důchodový systém v České republice.* Praha: ANAG, 2013. ISBN 978-80-7263-821-5.

MPSV. *Slovník sociálního zabezpečení.* Na Poříčním právu 1, 128 01 Praha 2: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2015. ISBN 978-80-7421-114-0.

ZÁGOROVÁ, Marcela, ed. *Úplné znění: Sociální zabezpečení.* č. 1066. Horní 457/1, 700 30 Ostrava-Hrabůvka: Sadit, 2015. ISBN 978-80-7488-094-0.

Elektronické zdroje

Business center.cz, (Zákon o důchodovém pojištění) [online]. Milady Horákové 116/109, 160 00 Praha 6: Internet Info, 2018 [cit. 2018-04-01]. Dostupné z: <https://business.center.cz/business/pravo/zakony/duchodpoj/cast4h1.aspx>

Česká správa sociálního zabezpečení: ČSSZ [online]. Praha 5: ČSSZ, 2018 [cit. 2018-03-31]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz>

Česká správa sociálního zabezpečení: sdělení MPSV, interní materiály OSSZ, 2017

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR: MPSV [online]. Na Poříčním právu 1, 128 01 Praha 2: Sekce nám. ministryně pro zaměstnanost, 2018 [cit. 2018-04-01]. Dostupné z: https://portal.mpsv.cz/soc/ssp/obcane/rodicovsky_prisp

Seznam tabulek

Tabulka 1 Potřebná doba pojištění pro nárok na starobní důchod.....	24
Tabulka 2 Plán směn slečny Novákové	33
Tabulka 3 Tabulka výpočtu měsíční mateřské	34
Tabulka 4 Přepočtené příjmy pana Nováka za roky pojištění 1986 až 2017.....	39
Tabulka 5 Důchodový věk pojištěnců narozených v období let 1936 až 1971	46
Tabulka 6 Redukční hranice pro rok 2016 až 2018	47

Seznam grafů

Graf 1 Srovnání čisté měsíční mzdy a mateřské.....	34
--	----

Seznam obrázků

Obrázek 1 Představení modelové rodiny	30
---	----

Přílohy

Tabulka 5 Důchodový věk pojištěnců narozených v období let 1936 až 1971. Zdroj: materiály OSSZ

Rok narození	Důchodový věk činí u					
	Mužů	žen s počtem vychovaných dětí				
		0	1	2	3 a 4	5 a více
1936	60 r+2 m	57 r	56 r	55 r	54 r	53 r
1937	60 r+4 m	57 r	56 r	55 r	54 r	53 r
1938	60 r+6 m	57 r	56 r	55 r	54 r	53 r
1939	60 r+8 m	57 r+4 m	56 r	55 r	54 r	53 r
1940	60 r+10 m	57 r+8 m	56 r+4 m	55 r	54 r	53 r
1941	61 r	58 r	56 r+8 m	55 r+4 m	54 r	53 r
1942	61 r+2 m	58 r+4 m	57 r	55 r+8 m	54 r+4 m	53 r
1943	61 r+4 m	58 r+8 m	57 r+4 m	56 r	54 r+8 m	53 r+4 m
1944	61 r+6 m	59 r	57 r+8 m	56 r+4 m	55 r	53 r+8 m
1945	61 r+8 m	59 r+4 m	58 r	56 r+8 m	55 r+4 m	54 r
1946	61 r+10 m	59 r+8 m	58 r+4 m	57 r	55 r+8 m	54 r+4 m
1947	62 r	60 r	58 r+8 m	57 r+4 m	56 r	54 r+8 m
1948	62 r+2 m	60 r+4 m	59 r	57 r+8 m	56 r+4 m	55 r
1949	62 r+4 m	60 r+8 m	59 r+4 m	58 r	56 r+8 m	55 r+4 m
1950	62 r+6 m	61 r	59 r+8 m	58 r+4 m	57 r	55 r+8 m
1951	62 r+8 m	61 r+4 m	60 r	58 r+8 m	57 r+4 m	56 r
1952	62 r+10 m	61 r+8 m	60 r+4 m	59 r	57 r+8 m	56 r+4 m
1953	63 r	62 r	60 r+8 m	59 r+4 m	58 r	56 r+8 m
1954	63 r+2 m	62 r+4 m	61 r	59 r+8 m	58 r+4 m	57 r
1955	63 r+4 m	62 r+8 m	61 r+4 m	60 r	58 r+8 m	57 r+4 m
1956	63 r+6 m	63 r+2 m	61 r+8 m	60 r+4 m	59 r	57 r+8 m
1957	63 r+8 m	63 r+8 m	62 r+2 m	60 r+8 m	59 r+4 m	58 r
1958	63 r+10 m	63 r+10 m	62 r+8 m	61 r+2 m	59 r+8 m	58 r+4 m
1959	64 r	64 r	63 r+2 m	61 r+8 m	60 r+2 m	58 r+8 m
1960	64 r+2 m	64 r+2 m	63 r+8 m	62 r+2 m	60 r+8 m	59 r+2 m
1961	64 r+4 m	64 r+4 m	64 r+2 m	62 r+8 m	61 r+2 m	59 r+8 m
1962	64 r+6 m	64 r+6 m	64 r+6 m	63 r+2 m	61 r+8 m	60 r+2 m
1963	64 r+8 m	64 r+8 m	64 r+8 m	63 r+8 m	62 r+2 m	60 r+8 m
1964	64 r+10 m	64 r+10 m	64 r+10 m	64 r+2 m	62 r+8 m	61 r+2 m
1965	65 r	65 r	65 r	64 r+8 m	63 r+2 m	61 r+8 m
1966	65 r	65 r	65 r	65 r	63 r+8 m	62 r+2 m
1967	65 r	65 r	65 r	65 r	64 r+2 m	62 r+8 m
1968	65 r	65 r	65 r	65 r	64 r+8 m	63 r+2 m
1969	65 r	65 r	65 r	65 r	65 r	63 r+8 m
1970	65 r	65 r	65 r	65 r	65 r	64 r+2 m
1971	65 r	65 r	65 r	65 r	65 r	64 r+8 m

Vysvětlivky:

„r“ znamená rok

„m“ znamená kalendářní měsíc

Tabulka 6 Redukční hranice pro rok 2016 až 2018. Zdroj: materiály mzdové účtárny firmy X.

	2016	2017	2018
Redukční hranice			
Nemocenské dávky I.	901	942	1 000
II.	1 351	1 412	1 499
III.	2 701	2 824	2 998
Náhrada mzdy I.	157,68	164,85	175
II.	236,43	247,1	262,33
III.	472,68	494,2	524,65
Redukce do I. RH			
nemocenské, ošetřovné a dl. oš.	90 %	90 %	90 %
PPM a otcovské	100 %	100 %	100 %
mezi II. a I. RH	60 %	60 %	60 %
mezi III. a II. RH	30 %	30 %	30 %
Sazby			
nemocenské	60 %	60 %	60 %, 66 %, 72 %
ošetřovné a dlouhodobé ošetřovné	60 %	60 %	60 %
PPM a otcovské	70 %	70 %	70 %
Pojistné			
Maximální VZ SP	1 296 288	1 355 136	1 438 992
Sazby SP	13,5 % (9+4,5 %)	25 % + 6,5 %	25 % + 6,5 %
ZP	13,5 % (9+4,5 %)	13,5 % (9+4,5 %)	13,5 % (9+4,5 %)
Min VZ dobrovolné DP	6 752	7 058	7 495
Min. pojistné (28 %)	1 891	1 977	2 099
Účast na pojištění			
na nemocenském	2 500	2 500	2 500
Průměrná měsíční mzda	27 006	28 232	29 979
Důchody			
redukční hranice	11 883; 108 024	12 423; 112 928	13 191; 119 916
základní výměra	2 440	2 550	2 700
Minimální mzda	9 900	11 000	12 200